

Рациональна мозкова діяльність сприяє продовженню життя. “Позитивне мислення” знижує рівень кортизолу – гормону стресу, який шкодить імунній системі. Психологічне оптимізація вкорочує життя імунних клітин і пришвидшує старість. Суб’єктивне відношення до життя є більш привабливим, ніж твереза оцінка реальності.

Здоровий спосіб життя перестане бути омріяним ідеалом лише тоді, коли ЗСЖ будуть практикувати в сім’ї, школі, вищих навчальних закладах, на виробництвах і в побуті, а заняття будуть проводити освічені педагоги, які самі є прикладом ЗСЖ.

Формування ЗСЖ – це стимуляція впровадження у життя всіх людей різних нових форм життя, відмова від багатьох шкідливих звичок в житті [13].

ЛІТЕРАТУРА

1. Амосов Н.М. Энциклопедия Амосова. Алгоритм здоровья. Человек и общество. – М.: ООО “Издательство АСТ”; - Д.: “Издательство Стталкер”, 2003. – 464 с.
2. Блейер С.Н. и др. Физическая подготовленность и смертность, обусловленная различными факторами // Наука в Олимпийском спорте. – 1995. - №2. – С. 52-61.
3. Бондарев А., Трибушная Е. Старость и радость // Корреспондент. - №35, 15 сентября 2007. – С. 65-67.
4. Веснянка Т., Фаріон І. За 100 років я не нажила собі ворогів / Високий замок, 4 вересня 2007. – С.4.
5. Волков В.В. Медицина бессмертия и 280 лет земной жизни. – СПб: Валери СПД, 2002. – 288 с.
6. Кравчук Н. 104-річній бабусі – квіти від “шефа”/ Високий замок, 15 лютого 2006 р. – С.1.
7. Львович Ю. А тим часом / Експрес. - №87, 8-9 червня 2004. – С.2.
8. Мартинюк Б. Дожити до 105 / Експрес, 29 вересня –6 жовтня 2005. – С.6.
9. Основы валеологии. В 3-х книгах / Под общ.ред. акад. В.П. Петленко. – К.: Украинская литература, 1998, 1999, 1999. – 434 с, 351 с., 447 с.
10. Паффенбаргер Р. И.Мин Ли. Влияние двигательной активности на состояние здоровья и продолжительности жизни / Наука в Олимпийском спорте. – Спецвыпуск, 2000. – С. 7-13.
11. Пустовіт С. Полтавська довгожителька Олександра Вільховик зустріла свою 103 річницю / Ваше здоров’я. - №11, 19-25 березня 2004. – С.16.
12. Тихоплав В.Ю., Тихоплав Т.С. Гармония Хаоса или Фрактальная реальность. – СПб: ИД “Весь”, 2003. – С. 11-16.
13. Торохова Е.Н. Валеология: Словарь-справочник. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 344 с.

Ю.М. ПАНИШКО, В.І.КОВЦУН,
Р.С. КОЗІЙ, В.В. ТАРАСОВ

ВИДИ ТА МЕТОДИ ЗОВНІШНЬОЇ ГІДРОТЕРАПІЇ (Повідомлення I)

Стаття розглядає найпоширеніший арсенал видів та методів зовнішньої гідротерапії.

Статья рассматривает наиболее распространенный арсенал видов и методов гидроterapiи.

The article considers the most widespread arsenal of kinds and methods of hydrotherapy.

Людство протягом свого часу існування створило потужний арсенал видів та методів зовнішньої гідротерапії. В рамках однієї статті можна розглядати тільки найбільш поширені види та методи гідротерапії.

Зовнішнє водолікування містить велику кількість процедур, які використовують за методиками як загального, так і місцевого впливу. Спеціальні водні процедури проводять у водолікарнях, хоча вони вимагають спеціального обладнання, вишколеного медперсоналу. Деякі процедури не потребують спеціального обладнання і тому їх можна використовувати в домашніх умовах.

Водні процедури приймають як у задовільному стані здоров'я, так і при наявності різних хвороб. При проведенні водних процедур обов'язково зберігається принцип поступовості та послідовності.

Зовнішні водні процедури проводяться прісною водою – гідротерапія або мінеральна водою – бальнеотерапія. За технікою виконання і впливу на організм розрізняють наступні види процедур: компреси, вологі закутування, обтирання, обмивання, душ, ванни, водні процедури в басейнах, банях, купання (морські, озерні, річкові, каскадні). Водні впливи можуть бути загальними або місцевими. В водолікуванні застосовуються мінеральні води природних джерел або штучно приготовлені, а також із додаванням лікарських рослин.

За силою дії процедури розрізняють: слабкі, середнього ступеня, сильні. Сила впливу водних процедур визначається різницею температури води і тіла, тиском води, тривалістю процедури, концентрацією у воді біологічно активних речовин. За температурним фактором процедури бувають холодними ($t < 20^{\circ}\text{C}$), прохолодними ($t = 21-30^{\circ}\text{C}$), індиферентними ($t = 31-35^{\circ}\text{C}$), теплими ($t = 36-38^{\circ}\text{C}$), гарячими ($t > 39^{\circ}\text{C}$). За тривалістю дії процедури можуть бути короткими – до 5-10 хв., середньої тривалості – 10-20 хв., тривалими – понад 20 хв.

Водні процедури тонізуючого, стимулюючого характеру призначаються, як правило, вранці або в середині дня, процедури седативного характеру – в будь-який час. В більшості випадків у дорослих тривалість сильнодіючих процедур складає 5-10 хв., процедур середньої сили – 8-15 хв., загальних слабких та місцевих процедур – 10-20 хв., інколи – до 30-40 хв. Час процедури у дітей скорочується у 2-3 рази в залежності від віку. Частота призначення водних процедур залежить від адаптаційних можливостей організму, його реакції на процедуру та від віку. При відсутності кожної реакції процедури призначають щоденно, при виразній або потужній реакції процедури призначають через день.

Водолікування не повинно бути тривалим. Курс сильнодіючого водолікування складається з середньому з 8-10 процедур. При застосуванні легких або місцевих впливів курс складається з 15-20 процедур.

Компреси – це невеликі місцеві вологі закутування. Компреси бувають як зігріваючі, так і охолоджуючі. Лікувальний ефект зігріваючого компресу обумовлений появою тривалої місцевої гіперемії, яка має розсмоктуючу, протизапальну дію. Зменшуючи спастичні явища, покращують кровообіг тканин, компрес діє знеболююче. Для підсилення дії компресу рекомендують додавати до води відповідної дози спирту, розчину хлориду кальцію. При появі подразнень шкіри накладання компресів тимчасово припиняють, а шкіру змащують нейтральним кремом.

Правильно накладений компрес зберігає лікувальні властивості протягом 10-12 год. Після компресу потрібно зняти, щоб не було подразнення шкіри. Після зняття компресу шкіру витирають. Зігріваючі компреси краще накладати на ніч. Гарячий компрес тримають до тих пір, поки біль не зменшиться. Зігріваючі компреси застосовують при різних локальних запальних процесах, починаючи з 2-3 доби після забоїв, травм, при обмежених гострих та хронічних синдромах (радикуліт, неврити, невралгія, міозит, деякі захворювання вегетативної нервової системи, рухового апарату).

Охолоджуючі компреси застосовують в перші години після травм, забоїв. Вони мають протинабряковий та знеболюючий ефект. На відповідну ділянку тіла накладають змочену холодною водою і викручену салфетку. Зігріту від тіла салфетку замінюють іншою, більш прохолодною.

Конституціональна гідротерапія – це водолікування, що полягає в почерговому загортанні гарячими та холодними вологими рушниками окремої ділянки тіла. Рушник, який замочений у гарячій воді та відтиснутий, накладається на 5 хв. на відповідну ділянку тіла, закривається шерстяною ковдрою. Через 5 хв. "гарячий" рушник знімають і замінюють рушником, що змочений у холодній воді, накладають на 10 хв. і закривають шерстяною ковдрою. Весь сеанс конституціональної гідротерапії триває біля 30 хв. Це дозволяє покращити кровообіг ділянки тіла, яка вимагає особливої уваги.

Закутування. Розрізняють загальні, часткові і місцеві вологі закутування. Вони можуть бути прохолодними, теплими і гарячими.

Прохолодні (збуджуючі) закутування (температура води $0-26^{\circ}\text{C}$) призначають хворим з високою температурою тіла. Цю процедуру проводять для очищення організму.

Теплі (заспокійливі) закутування (температура води $36-39^{\circ}\text{C}$) призначають при невротичних порушеннях сну в якості заспокійливої процедури.

Гарячі (температура води $40-45^{\circ}\text{C}$) закутування застосовують при деяких гострих запальних захворюваннях (пневмонії т.п.)

Повне закутування. Одна з потужних процедур гідротерапії. Її проводять наступним чином: хворий лягає на кушетку, яка покрита сукняною ковдрою з простирадлом. Простирадло змочене у воді і відтиснуте. Хворого закутують простирадлом, а потім ковдрою. Тривалість процедури 10-60 хв. Як тонізуюча процедура – вологе закутування триває 10-15 хв., як заспокійливе – закутування продовжується до 30 хв. Дія процедури на організм має фазовий характер. Перша фаза (перші 10-15 хв.) обумовлює збуджуючий та жарознижуючий ефект, друга фаза (при тривалості процедури до 30-40 хв.) – заспокійливий ефект, третя фаза (при тривалості процедури понад 40 хв.) – тепловий та потогінний ефект.

Регулярне застосування повного закутування (щотижня) практично при багатьох захворюваннях приводить до повного відновлення здоров'я.

С.Кнейпп рекомендує повне закутування так званим "іспанським плащем", використовуючи для зволоження відвари різних трав: відвар вівсяної соломи, сінної потерухи, сніжних гілочок. Подається рецепт: на 7 л води додати 1 кг соломи або 2 кг гілочок. Кип'ятити 30 хв., настоювати 30 хв. Із рядна шиють "плащ" у вигляді широкої сорочки з рукавами. Замочують "плащ" в настоянці, викручують і одягають на пацієнта. Закутують пацієнта шерстяною ковдрою і тривалість в такому стані 1,5-2 год.

Окрім повного закутування, широко застосовують закутування на 75%, на 50% площі тіла.

Місцеві закутування. Ці процедури проводяться для лікувального впливу на відповідні ділянки. Попередньо потрібно розтерти відповідну ділянку тіла.

Закутування голови. Звичайно, цю процедуру виконують перед сном і залишають на всю ніч. Часто таку процедуру виконують при болі голови. При лихоманці застосовують холодні компреси (16-22°C), додаючи у воду оцет. Ці компреси міняють по мірі їх зігрівання.

Закутування шії. Застосовують часто при хворобах горла (ларингіт, фарингіт, ангіни), ГРЗ.

Закутування грудей, верхньої частини спини. Застосовують при хворобах органів грудної порожнини.

Черевне закутування. Ця процедура позитивно впливає на всі органи черевної порожнини.

Закутування рук, ніг застосовують як відволікаючий засіб при різних хворобах організму.

Обтирання. На тіло або його частину накладають простирадло, змочене у воді. Через простирадло тіло енергійно розтирають руками до відчуття тепла. Далі простирадло знімають, зливають воду і тіло розтирають грубою тканиною. Для підсиленні відповідної реакції після загального розтирання обливаються холодною водою з відра. Інколи до води додають сіль, оцет, спирт. Така процедура діє тонізуюче, часто її застосовують з метою загартовування. Вона сприяє покращенню обміну речовин, периферичному кровообігу. Застосовують як самостійну процедуру при астеничних, неврастенічних станах, зниженому обміні речовин, так і як елемент курсу гідротерапії з інших причин.

Гарячі обтирання. Рушник занурюють у гарячу воду і прикладають до різних частин тіла: шиї, грудей, спини, рук, ніг. Через рушник, який знаходиться на якійсь частині тіла робити самомасаж. Багаточисельні гарячі обтирання роблять з метою загартовування людини до високих температур навколишнього середовища.

Для обтирання всього тіла використовують теплу морську воду. Часто в цій процедурі комбнують обтирання тіла з самомасажем більшої частини поверхні тіла.

Обмивання. Розрізняють загальні та місцеві обмивання. Загальні обмивання виконують або грубою, змоченою у воді, або рушником. Обмивають спочатку верхню частину тіла, а потім – нижню. Процедуру повторюють 2-3 рази, а потім все тіло розтирають сухим рушником до почервоніння шкіри. Після обмивання і розтирання тіло обгортають простирадлом та ковдрою. Тривалість обмивання для здорових людей – 2-3 хвилини.

Місцеві обмивання проводять особам ослабленим або хворим. У хворого послідовно накривають, а потім обмивають та розтирають окремі частини тіла з наступним обгортанням. Тривалість процедури для хворих людей – 1 хв.

Розрізняють загальні та місцеві обмивання. Загальні обмивання можна проводити повільно або швидко. Повільне обмивання часто застосовують для людей похилого віку або ослаблених людей. Поступово знижуючи температуру води з 34°C до 20°C. Швидке обмивання застосовують для людей загартованих при різних методиках загартовування. Місцеві (часткові) обмивання проводять холодною водою з лікувальною та загартовуючою метою на окремі ділянки тіла.

Обмивання верхньої частини тіла. Для слабого обмивання потрібно 12-15 л води, для сильного – 24-30 л води. Тривалість процедури 1-2 хв. Таке обмивання викликає спазм кровоносних судин гортані, глотки, носа, рефлекторно впливає на слизові оболонки гортані,

трахеї, бронхів, зменшуючи запальні процеси, зменшуючи ступінь болю голови. Обмивання грудей проводиться при нахилі тулуба вперед. Тривалість обмивання – 1-2 хв., при цьому використовується 10-30 л води.

Обмивання голови. Застосовується рідко і дуже обережно. Обмивання обличчя. Тонкий струмінь води “проходить” по обличчю 4-5 кіл, після чого обличчя витирають рушником.

Обмивання рук. Починають обмивання з пальців рук, поступово струмінь води пересувають до ділянки плечового суглоба і потім струмінь води направляють вниз до пальців кисті. Тривалість процедури 1-2 хв. Обмивання спини. Проводиться в положенні “стоячи”. Струмінь води поступово від правої ноги “ведуть” до талії і далі до шиї по правій стороні спини. Подібна процедура відбувається на лівій стороні тіла. Тривалість процедури 1-2 хв.

Обмивання стегон та гомілок. Починають обмивання з п'яток до сідниць по задній частині стегон, потім переходять на передню частину стегон. Тривалість обмивання 1-3 хв. Таке обмивання стимулює ділянки нирок, сечового міхура, статевих органів, кишківника.

Повне обмивання тіла. Застосовують у осіб, які “знайомі” з місцевими обмиваннями. Тривалість повного обмивання 2-3 хв. Це обмивання є незамінним компонентом загартовуючої процедури.

Контрастні обмивання. Ці обмивання проводять з метою загартування.

Обмивання і обтирання відносяться до тонізуючих процедур, сприяють покращенню периферичного кровообігу.

Примочки. Діють, головним чином, як протизапальний засіб, щоб зменшити неприємні локальні відчуття. Застосовують холодні примочки при свіжих забоях та набряках. Гігроскопічну тканину, складену в декілька шарів, змочують у спеціальному розчині (буровська рідина і т.п.), відтискають і накладають на уражену ділянку шкіри. Кожні 10-15 хв. тканину замочують в розчині і накладають на уражену ділянку. Застосовують холодні примочки із відварів різних лікарських рослин.

Аплікації гарячою та холодною водою. Запропоновані як засіб, що стимулює кровообіг шкіри голови. Почергово на голову накладають тканини, змочені відповідно в гарячій та холодній воді. За один сеанс зміна накладання тканин відбувається 3-6 разів. Гаряча аплікація сприяє розширенню кровеносних судин шкіри голови, холодна – викликає звуження судин. Таким чином виникає ефект “помпи” – система локальної циркуляції крові, що підсилює метаболізм волоссяних цибулинок.

Душі. Душі – це водолікувальні процедури, при яких на тіло діють струменем води дозованої температури та тиску. Душ – найбільш розповсюджена процедура, ефективність якої забезпечується температурним, механічним, енергетичним факторами.

Існують наступні різновиди душу: пиловий (низхідний), голчастий, дощовий, промежинний (висхідний), струменистий (Шарко, шотландський, віяловий), циркулярний.

Душі поділяються на загальні та місцеві, рухливі (Шарко, шотландський, віяловий) та нерухливі. В залежності від тиску душі поділяють на: душі з низьким тиском води – 30-100 кПа (0,3-1,0 атм.), середнім тиском – 150-200 кПа (1,5-2,0 атм.), високим тиском – 300-400 кПа (3,0-4,0 атм.); душі бувають з перемінною температурою (від 15° до 45°С) – шотландський душ, постійною температурою – решта душів. В залежності від температурного фактора душі можуть бути холодними ($t < 20^{\circ}\text{C}$), прохолодними ($t = 20-34^{\circ}\text{C}$), індиферентними ($t = 35-37^{\circ}\text{C}$), теплими ($t = 38-39^{\circ}\text{C}$), гарячими ($t > 40^{\circ}\text{C}$).

Фізіологічний вплив на організм залежить від сили механічного подразнення, зумовлено тиском води, щільністю струменя, об'ємом води, яка попадає на тіло пацієнта, а також температурного фактора. За інтенсивністю механічного впливу на організм загальні душі можна розташувати наступним чином: пиловий, дощовий, голчастий, віяловий, циркулярний, струменистий.

Температуру води підбирають в залежності від мети водолікування. Короткочасні холодні та гарячі душі тонізують м'язи, судини, тривалі холодні та гарячі душі знижують збудливість периферичної нервової системи, підвищують обмін речовин.

Пиловий, дощовий, голчастий душі. Для отримання пилового душу використовують спеціальний наконечник у вигляді шару, від якого під кутом 90° відходять 4 скривлені трубки. В них розташовані дрібні отвори, через які вода виходить у вигляді водяного пилу, що попадає на пацієнта. Для отримання дощового душу використовують спеціальну сітку. Вода розгалужується на окремі струмочки і попадає на тіло пацієнта у вигляді дощу. Для отримання голчастого душу вода проходить через сітку, в яку вставлені металеві трубочки діаметром 0,5-1 мм.

... і подає на тіло пацієнта у вигляді “водяних голочок”. Всі ці душі застосовуються з різною температурою води (холодною, прохолодною, індиферентною, теплою). Тривалість душі від 1 до 5 хв. тиск води – 100-150 кПа (1,0-1,5 атм.). Процедури щоденні, тривають процедури – 15-25 днів.

Душ Шарко (струменистий). На пацієнта, що знаходиться перед душовою кафедрою на відстані 3,0-3,5 м направляють віяловий струмінь води з ніг до голови, спочатку на задню поверхню тіла, а потім – на передню поверхню. Потім використовують компактний струмінь, масуючи по задній поверхні тіла з ноги до попереку. Далі струменем “переходять” на спину і обидві сторони. Обертають пацієнта на 90° і по чергово направляють струмінь води на бокову поверхню тіла. Потім пацієнт повертається обличчям до кафедри і компактний струмінь води направляють на живіт, потім віялом на живіт, “масуючи” коловими рухами живіт по ходу товстого кишківника. Для необхідної відповідної реакції всі маніпуляції проводять декілька разів. Уникають попадання струменя води в обличчя, ділянку серця, молочних залоз, статевих органів. Температура води на початку курсу лікування складає 35-32°С, в кінці лікування – 20-15°С, тиск води від 150-200 кПа до 250-300 кПа, тривалість процедури 1-2 хв. щоденні процедури тривають протягом 15-20 днів.

Шотландський душ. При цьому використовують два шланги душової кафедри: подають гарячу воду через один шланг, холодну воду – через другий. Пацієнт по чергово отримує струмінь теплої (37-45°С) протягом 30 сек., то холодної води (25-10°С) протягом 15 сек., а вся процедура триває до 3 хв. Різницю між температурою води на початку і в кінці лікування збільшують до 35°С. Тиск води в середньому складає від 200 до 300 кПа. Душі проводять як загальні, так і місцеві. Всього на курс лікування припадає до 15-20 загальних та до 30 місцевих процедур.

Віяловий душ. Струмінь води подають на тіло пацієнта у вигляді віяла. Застосовують віяловий душ у вигляді загальної процедури. Тиск води на початку лікування 150 кПа з поступовим підйомом до 300 кПа, температура води від 35°С до 25°С. Щоденні процедури проводять протягом 15-20 днів.

Циркулярний душ. Цей душ застосовують за допомогою спеціального устаткування, яке дозволяє з усіх сторін подавати на тіло пацієнта велику кількість горизонтальних струмочків під тиском води 100-150 кПа. Ці струмочки води різко подразнюють шкірні рецептори. Деякі пацієнти негативно сприймають “гостроту” такого впливу води. Температурний режим коливається від 35°С на початку лікування до 25°С в кінці лікування. Тривалість процедур 2-5 хв. щоденно протягом 15-20 днів.

Промежинний (висхідний) душ. Застосовується за допомогою спеціального устаткування. Висхідний душ може мати різну температуру в залежності від мети лікування. Холодні душі короточасні, теплі душі більш тривалі. Щоденні процедури тривалістю 2-5 хв. проводять протягом 15-20 днів.

Комбіновані душі. До висхідного душу додають душ на попереково-крижову ділянку.

Паровий душ. Пар під тиском 100-150 кПа направляють на відповідну ділянку тіла пацієнта, що знаходиться на відстані 0,5-1,0 м від наконечника паропроводу. Температура пару біля виходу з наконечника 90-70°С, а біля тіла пацієнта 50-40°С. Процедури щоденні тривалістю 10 хв. протягом 12 днів.

Підводний душ-масаж. Водолікувальна процедура, при якій пацієнта масують під водою. Підводний душ-масаж може бути ручним або струменем води від спеціального апарату. Загальний або місцевий підводний душ-масаж проводять у ванні ємністю 400-600 л або в спеціальному басейні з теплою водою ($t = 35-37^{\circ}\text{C}$). Масаж починають після 5 хв. адаптації пацієнта до води і проводять по відповідній методиці. Для підсилення процедури можна використовувати воду для масажу більш холодну або більш гарячу. Тиск масуючого струменя може складати від 100 до 300 кПа (1-3 атм.). Струменем високого тиску (300 кПа) масують кінцівки, решту тулуба (виключаючи ділянку серця, молочних залоз, статевих органів) масують струменем в 100 кПа. Наконечник утримується на відстані до 15 см від тіла пацієнта. Тривалість душ-масажу сягає 15-30 хв. щоденно або через день. Всього 15-20 процедур на курс лікування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акваатерapia – целебные свойства воды / Авт.-сост. Ю.А. Драгомирецкий. – М.: ООО “Издат. АСТ”; Донецк: “Сталкер”, 2004. – 318 с.
2. Бурдыкин Б.Е. Вода вернет здоровье. Домашний водолечебник. – СПб: “Вектор”, 2005. – 160 с.
3. Лечение водой / О. Косова, О. Дашина. – Минск: “Соврем. слово”, 2006. – 224 с.

4. Некоторые средства и методы восстановления работоспособности / Методические рекомендации. Авт. Бяльский А.М., Ладный А.Я., Панышко Ю.М., Самолецкий А.М. – Львов 1988. – 85 с.

5. Олефиренко В.Т. Водотеплолечение. – 3 изд. М.: Медицина, 1986. – 288 с.

6. Тайный код воды: Ваше тело любит воду / Авт.сост. Л. Орлова. 0 Минск Современный литератор, 2006. – 416 с.

**Н.І. СМОЛЯР, Е.В. БЕЗВУШКО, І.І. РАНЦЯ
І.В. ВАНДА, Л.І. КОТИК**

КАРІЄС ТА ЗУБОЩЕЛЕПНІ АНОМАЛІЇ У ДІТЕЙ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Проаналізовано сучасний стан поширення стоматологічної патології у дітей Львівської області, зокрема карієсу та зубощелепних аномалій. Виявлені територіальні особливості розповсюдження даної патології. Здійснено кластеризацію досліджуваних міських поселень регіону за показниками хвороби порожнини рота.

Проанализировано современное состояние распространения стоматологической патологии детей Львовской области, в частности кариеса и зубочелюстных аномалий. Выявлены территориальные особенности распространения этой патологии. Выполнено кластеризацию исследованных городских поселений региона за показателями заболевания полости рта.

Modern condition the spreading of stomatology pathological in children of Lviv region, have been analysed. Typology of Lviv region districts by indices of stomatology pathological has been done.

Актуальність дослідження. Діти внаслідок фізіологічних особливостей, мають знижені адаптаційні можливості, що спричинює їх вразливість до різних чинників навколишнього середовища. Особливо посилюється негативний вплив на організм дітей при сумуванні декількох чинників, як місцевої так і загальної дії. В цьому слід відзначити погіршення соціальних економічних умов життя, посилення техногенного впливу на довкілля, яке має кумулятивний характер.

У сучасній стоматології проблема карієсу є однією з найбільш важливих. Розповсюдженість карієсу у дітей України коливається від 48,0% до 97,0%. На ураженість зубів карієсом значною мірою впливають географічні (для прикладу, клімат), гігієнічні чинники, а також рівень техногенного забруднення довкілля [1–4]. У зв'язку з цим оцінка стоматологічного здоров'я дітей має міждисциплінарний характер і потребує системного підходу. Епідеміологічні методи дослідження, що застосовуються при вивченні екологічно обумовлених змін у стані здоров'я дітей дозволяють встановити причинно-наслідкові зв'язки та оцінити силу впливу досліджуваного чинника на здоров'я.

Мета дослідження. Оцінити ураженість зубів карієсом та частоту зубощелепних аномалій дітей Львівської області в залежності від місця проживання.

Матеріал та методи дослідження. Ми обстежили дітей віком 7, 12, 15 років в 20 населених пунктах Львівської області. Вивчення ураженості зубів карієсом проводили відповідно до рекомендації ВООЗ. Визначили наступні показники карієсу: поширеність у відсотках, інтенсивність за індексом КП (для молочних зубів) та КПВ (для постійних зубів). Визначили характер зубощелепних аномалій. На основі отриманих результатів здійснили кластеризацію досліджуваних поселень та обчислили тісноту зв'язку (коефіцієнт кореляції) між рівнями розвитку карієсу та зубощелепних аномалій у дітей різних вікових груп.

Результати дослідження. У поширенні стоматологічної патології дітей досліджених міських поселень Львівської області (дослідження охопило 20 міських поселень області, що кількісно становить 25,6% міських поселень області в тому числі 46,5% власне міст) спостерігаються значні диференціації рівня захворюваності на карієс, кількості каріозних зубів на одного обстеженого, рівня зубощелепних аномалій (ЗЩА).

Для цілої низки показників (захворюваність дітей на карієс молочних зубів у віці 7 років та усіх нозологій у віці 12 років) притаманний нормальний розподіл значень, тобто по кількості поселень мають дуже низькі та дуже високі значення, тоді як основна кількість досліджених